HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ושטיח. עור לאכול עליו: **בלא מלח ובלא רכב.** דמלפת בהו: **רכב.** שומן: **דלא ביה כולא ביה.** מי שיש בו דעת כמי שיש בו הכל שאינו נחסר כלום: **דא קני מה חסר.** מי שקנה דעת אינו חסר כלום: **חוזר לימי עלומיו.** דנעשה כתינוק שלא טעם טעם חטאת **שנאמר רוטפש.** כלומר כשעת רטוב ופש כמו [פרו ורבו[ד] מתרגמינן] פושו וסגו: **מנוער.** מן החולי ישוב כמו שהיה בימי עלומיו: **כל משכבו הפכת בחליו.** כל סדר הנעת למודו המסודר לו נהפך לו בחליו ומשכבו: **תליסר אפי הלכתא.** שהיה שונה למודו בי"ג פנים: **שיתא אזלו ליה.** ששכחם: **קלרת.** כובס: **אתה עשית אותי ואת חייא.** דגמר להו דכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר[ה] ואת הנפש אשר עשו בחרן[ו]: **הכל מודין בו.** להמיתו אפי' זבוב אפילו יתוש: **למשפטיך עמדו היום** (ז) **כל עבדיך.** דכיון שנשפט בישיבה של מעלה הכל נעשו עבדיו של הקב"ה ליפרע הימנו: **גברא גבוה הוי רכיב גירדונא זוטא.** פרדה קטנה: **פיחורא.** גשר: **ואסתויע.** נתפחדה הפרדה ושדייה מיניה ושביב. ואע"פ שהפרדה נמוכה ואיהו היה ארוך כל כך דלא נפל אלא מעט מת: **אקרוקתא.** לפרדע. ועקרב אינו יכול לשוט בנהר ונשאו לפרדע עליו להעבירו בנהר לנשוך את האיש: כי

ושטיח[1] בחוסר כל א"ר אמי אמר רב בלא נר ובלא שלחן רב חסדא אמר בלא אשה רב ששת אמר בלא שמש רב נחמן אמר בלא דעה תנא בלא מלח ובלא רבב אמר אביי [ח] נקטינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני אמר ר' אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו על כל עונותיו שנאמר[2] הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי רב המנונא אמר חוזר לימי עלומיו שנאמר[3] רוטפש בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו[4] כל משכבו הפכת בחליו אמר רב יוסף לומר דמשכח למודו רב יוסף חלש איעקר ליה למודיה אהדריה אביי קמיה היינו דבכל דוכתא אמרינן[3] אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא א"ל אביי את אמריתה ניהלן ומהא מתניתא אמריתה ניהלן כי הוה גמיר ר' תלת עשרי אפי הילכתא אגמריה לרבי חייא שבעה מנהון לסוף חלש רבי אהדר ר' חייא קמיה הנהו שבעה אפי דאגמרי' שיתא אזדו הוה ההוא קצרא הוה שמיע ליה לרבי כדהוה גרים להו אזל ר' חייא וגמר יתהון קמי קצרא ואתא ואהדר יתהון קמי רבי כד הוה חזי ליה רבי להההוא קצרא א"ל רבי אתה עשית אותי ואת חייא א"ד הכי קא"ל אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא גדול נס שנעשה לחולה יותר מן הנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה של חנניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולים לכבותה וזו של חולה של שמים היא ומי יכול לכבותה וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא ואמרי לה אריב"ל כיון שהגיע קיצו של אדם הכל מושלים בו שנא'[5] והיה כל מוצאי יהרגני רב אמר מן הדין קרא [6] למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך רבה בר שילא אמרו ליה שביב גברא גבוה הוה רכיב גירדונא זוטרא מטא תיתורא איסתויט שדייה וקא שביב קרי על נפשיה למשפטיך עמדו היום שמואל חזייה להההוא [ג] (קרוקיתא דעקרבא) יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא טרקא גברא ומיית קרי עליה למשפטיך עמדו היום אמר שמואל אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה לאפוקי מאי לאפוקי הא דתניא ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר [א] אין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש בשלמא חולי מעיים משום כיסופא אלא חולי העין ומחושי הראש מ"ט משום דרב יהודה דאמר רב יהודה דיבורא קשיא לעינא [א] ומעלי לאישתא אמר רבא האי אישתא אי לאו דפרוונקא דמלאכא דמותא מעלי

כחיזרא

מטהר בחשבון ואין מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחילתו. והיינו נמי דתנן בפרק [ו] ראשון דמקואות מעיין שהוא מושך כגדל רבה עליו מים והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד ורבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר בחשבון ולמעיין להטביל בו בכל שהוא וה"פ מעיין שהיה מושך מעט מעט כגדל זה שהוא ארך קטן מרובה הרגלים והמשיכו עכשיו בשטף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו מתחילתו הרי הוא כמות שהיה וסיפא קתני דאם היה עומד כלומר אלא היה נמשך כלל ורבה עליו והמשיכו שני דינין יש בו דבמקום שלא היה מהלך מתחלתו שוה למקוה אלריך חשבון וה"ה אין מטבילין בו בכל שהוא ובמקום שהיה עומד מתחלתו שוה למעיין להטביל בו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין. נמצא לפי דעת זה שאפי' בזמן גשמים שהנהרות רבים אדם טובל בנהרות אינן מחזיק באותן מקומות שהן נמשכין והולכין אפי' ביומי תשרי אבל באותן מקומות שנמשכים ומתרחבים יותר מהגשמים כל היכא דאיכא למיחש שרבו הנוטפין על הזוחלין אין טובלין בהם אבל היכא שרבו זוחלין על הנוטפין אפי' באותן מקומות שלא היה הולך שם מתחלתו טובלין בו והיינו ההיא דר"א בר לדוק שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין שכשרי[ח] ומטהרין בזוחלין ובודאי אפי' במקום שנתרבה קאמר דאי באותו מקום בלבד שהיה מהלך מתחלתו מאי אסהדתי' פשיטא דהיכי תיסק אדעתין ששמיש או שלשה טיפי מים יפסלו פרת מלטבול בו אלא ודאי כדאמרן וזהו דעת הראב"ד ז"ל: אבל דעת הרמב"ם ז"ל דכי קתני בכל הני דאע"פ שרבו עליו נוטפין דינו כמעיין דוקא כשרבו המים בגומת המעיין עצמו שאם הוא חשיבות מימיו ומבטלים כל המים הבאים עליהם אבל רבה במקום משך הנהר למטה כל שרבו נוטפין על הזוחלין נפסל כולו ולפי זה אתיא מימרא דשמואל כפשטה דאין המים מטהרין בזוחלין אפילו באמצע הנהר במקום שהיה מהלך בו בתחלה אלא פרת ביומי תשרי בלבד וכפי מה שפירש' למעלה. ולפי זה הא דמפליג בתוספתא בין נתרחב לא נתרחב נ"ל דאריבה בגומת המעיין קאי דאפי' הכי כל

שרבו נוטפין אינו מטהר אלא במקום שהיה מהלך מתחלתו אבל במקום שנתרחב אינו מטהר אלא בחשבון. ואע"ג דאיכא למימר איכא דאריבה בהמשך הנהר קאי אבל ריבה בגומת המעיין אפי' בנתרחב כשר מינקט לחומרא עליף ועוד דמשמע דתוספתא אגומא דמתני' קיימא. מיהו סהדותא דרבי אלעזר בר לדוק אפי' לפי שיטה זו ודאי משמע דאפי' אמקום שנתרחב הנהר קאי דכל שרבו זוחלין כשר דאיכא למימר דאריבה במקום משך הנהר קאי ואשמעינן רבותא שאע"פ שלא ריבה במקום גומת המעיין אלא במקום שנמשכו מימיו כשר דאכתי פשיטא וכי ג' טיפי מים יפסלו פרת: תנן במס' מקואות (פ"ה מ"ה) הנוטפין שעשאן זוחלין כלומר שהמשיכן סומך אפי' מקל ואפי' קנה ואפי' זב ואפי' זבה כלומר גודר בפניהם באלו והוו להו כאשבורן ומטהרין ר' יוסי אומר אין מזחילין בדבר המקבל טומאה כלומר אין עושין בו גדר וקי"ל כר' יוסי ותנן נמי (שם מ"ד) שהימים מטהרין בזוחלין ותנן נמי (פרה פ"ח מ"ט ומקואות פ"ח מ"ה) המים המוכין פסולין למי חטאת וכשרין לטבילה ומטהרין בזוחלין ואלו הם המים המוכים המלוחין והפושרין: **ושטיח.** עור לאכול עליו: **ובלא רכב.** שמן: **דלא קני דעה מה קנה.** מה יועיל לו כל מה שיקנה: **חוזר לימי עלומיו.** אחר שחלה ונתרפא מתחזק טבעו להיות יותר בריא ממה שהיה קודם חליו: **שנאמר רוטפש.** נוטריקון רטוב ופש: **נומר דמשכח למודו.** ימי עלומיו קדריש מענין העלמה: **אייקר ליה לימודיה.** הכבוד עליו למודו ששכחו: **תליסר אפי.** בי"ג פנים: **קלרת.** כובס: **למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך.** כיון שלמשפטיך עמדו שהגיע קצם למות הכל עבדיך לקיים את דבר המשפט: **שביב הוה גברא גבוה.** אדם שהיה גבוה כלומר ארוך: **רכיב גירדונא זוטרא.** רוכב פרדה קטנה: **פיחורא.** גשר: **איסתויע.** אחזתה רוח שטות לאותה פרדה והשליכתו בנהר. איסתויט מלשון סטיא רוח של שגעון וכדאמר בעלמא סיוטא הוא דנקטיה [נ"ק לז:]: **אקרוקתא.** לפרדע: **שחלצתו.** שלבשתו חמה כאדם המזדיין שע"י כלי זיין שעליו נקרא חלוץ: **נאפוקי הא דתניא.** דסבירא ליה לשמואל כי הך ברייתא דאין מבקרין להנך דקא מני ודשמואל נמי לאפוקי הני: **משום ליסופא.** דזיעתן שלריך לנקביו ומכסיף: **דפרוונקא.** שליח שעל ידו מתיס: [ו] **כחיזרא דזיקנא.** הולין שסביב הדקל ששומרים אותו מבהמות וחיות: **פרייקא.** מרקחת מועיל וקורין לו תרייקא: **חוטנא דשערי.** שעורים קלופים: **דריס גפיה.** בתחלת הרקדת הגפה: **בורדם.** מיבה אחת כשתי מיבות בור לס. והוא חולי שמקלח דם מלמטה: **אין מבקרין אותו.** משום דזיעתן דלריך לנקביו ומלערי ליה: **ואין מזהירין שמו.** לומר פלוני חולה חולי בורדם דלאו לשון נקיה הוא:

רפואת

מסורת הש"ס

(ה) [פירושו ממנה בפרש"י עירובין ה. ד"ה והאמר], (ו) [עירובין י. מא. סו: עב. פסו: מכות ד. נדה לט. סג:], (ז) [נ"ל עקרבא וכ"ל בע"י וביבלקוטן], (ד) [בראשית ח], (ה) [בראשית יב], (ו) [סנהדרין צט:], (ז) [נ"ל ממיסי מ"ג], (ח) [מקואות פ"ה מ"ה], (ט) [מכלן שייך לע"ב], (י) לפנינו שם פיוטא,

תורה אור השלם

1. וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ יְיָ בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אֹתָךְ: דברים כח מח
2. הַסֹּלֵחַ לְכָל עֲוֹנֵכִי הָרֹפֵא לְכָל תַּחֲלֻאָיכִי: תהלים קג ג
3. רָטַפַשׁ בְּשָׂרוֹ מִנֹּעַר יָשׁוּב לִימֵי עֲלוּמָיו: איוב לג כה
4. יְיָ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי כָּל מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בַחָלְיוֹ: תהלים מא ד
5. הֵן גֹּרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפָּנֶיךָ אֶסָּתֵר וְהָיֵיתִי נָע וָנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָּל מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי: בראשית ד יד
6. לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הַכֹּל עֲבָדֶיךָ: תהלים קיט צא

הגהות הב"ח

(ז) רש"י ד"ה למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קשיא לעיגא ולאשתא כנ"ל (ועי' בפירוש הרא"ש):

מוסף רש"י

נקטינן. מסורת מאבותינו, מנהג מרבותינו (ערובין ה.). **אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא.** רב יוסף חלה ושכח תלמודו והיה אביי תלמידו מזכירו (ערובין מא. סו: עג. מכות ד. וכעי"ז נדה לט.). **שחלצתו חמה.** שלפתו, מיטה מגופו החמה, הוא החולי הקודמו, מלגתו לשון (הושע ה) חלץ מהם (ברכות לד:).

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ה סמג עשין מד"ס ב טוש"ע יו"ד סי' שלח סעי' ח:

תוספות

ושטיח. עור מבושל שאוכלין עליו ונוטלין אותו עוברי דרכים עמה: **דדא ביה.** שיש בו דעה: **דא לא קני.** דעה מה קני: הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי: חוזר לימי עלומיו. דבריא החולה כשנתרפא יותר מלפני שחלה: תליסר אפי הלכתא. י"ג פנים של הלכות משנה: אתה עשית את חייא. כלומר למדת לו: למשפטיך. כלומר כשעמדו בריותיך למשפטיך הכל עבדיס להביא עליהם מה שנים: נברא רבה. אדם גדול: גירדנא זוטרא. פרל קטן: איתיוטי. נפעם. כמו [י] קמא טיוטא נקטיה בבא קמא (דף לז:): אקרוקתא. לפרדע: שחלצתו חמה. שהחזיק ממימותו ועדיין הוא חולה:

פירוש הרא"ש

ושטיח. עור ליטן עליו: **דדא קני.** דעה: שמשכח למודו. עלומיו קא דכש שנעלם ממנו למודו: **תליסר אפי הילכתא.** בי"ג פנים היה שונה הלכות: **אתה עשית לחייא.** כל המלמד תבנו תורה [סנהדרין צט:] כאילו עשאו דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן: **הוא גברא גבוה.** אדם גדול וגבוה: **רכיב גירדונא זוטא.** פרל קטן: **אפתויט.** נבהל כמו [יומא כב:] חזא סיוטא בחלמיה: **אקרוקתא.** לפרדע: **שחלצתו חמה.** דיבורא קשיא לעינא. וכן נמי למיתות הרגש שנעבר אחד להם: **פרוונקא.** שליח:

ר"ן

[ה] [בראשית יב], [ו] [בראשית יב], [ז] [נ"ל ממיסי מ"ג], [ח] [מקואות פ"ה מ"ה], [ט] [מכלן שייך לע"ב], [י] לפנינו שם פיוטא,